

Hilvarenbeek, Biest-Houtakkers - Beverakker

Evaluatieverslag van de opgraving

Xander Alma
17-8-2011

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied

Provincie:	Noord-Brabant
Gemeente:	Hilvarenbeek
Plaats:	Biest-Houtakkers
Toponiem:	Beverakker
Kaartblad:	50F
Coördinaten:	Vindplaats 1: NO: 138.996/390.735 NW: 138.942/390.739 ZO: 139.003/390.669 ZW: 138.985/390.669 Vindplaats 3: NO: 139.011/390.872 NW: 138.979/390.856 ZO: 139.045/390.813 ZW: 138.999/390.787
Projectverantwoordelijke:	X.J.F. Alma
Bevoegde overheid:	Gemeente Hilvarenbeek Contactpersoon: mevr. J. Lubbers-Kluijtmans
Deskundige namens de bevoegde overheid:	Monumentenhuys Noord-Brabant Contactpersoon: mevr. A. Visser
Opdrachtgever	Van der Weegen Grondbank BV Contactpersoon: M. Haans
Directievoerder	The missing link Contactpersoon: mevr. J.E.M.F. Bos
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):	47656
ADC-projectcode:	4130757
Complex en ABR codering:	Nederzetting
Periode(n):	IJzertijd / Romeinse tijd
KNA versie:	3.2
Geomorfologische context:	Dekzand
NAP hoogte maaiveld:	14,4 tot 14,9 m +NAP
Maximale diepte onderzoek:	1 m – MV
Uitvoering van het veldwerk:	26 juli tot en met 4 augustus 2011
Beheer en plaats documentatie:	Na afronding van het onderzoek: Provinciaal Depot voor bodenvondsten Noord-Brabant

Inleiding

In dit evaluatieverslag zullen de eerste resultaten van het veldwerk besproken worden en zal een voorstel gedaan worden voor de uitwerking van het onderzoek met bijbehorende begroting.

Van 26 juli tot en met 4 augustus 2011 is het veldwerk van het archeologische onderzoek Biest-Houtakkers Beverakker uitgevoerd. Dit onderzoek had tot doel om twee vindplaatsen die bij vooronderzoek waren vastgesteld op te graven en zodanig *ex situ* te behouden. Het veldwerk is uitgevoerd door de volgende personen: X.J.F. Alma (projectverantwoordelijke, KNA-archeoloog), R. Geerts (veldarcheoloog), R. Machiels (senior veldtechnicus), B.J. Kromhout, D. de Kooter (veldassistent) en T. Luyten (kraanmachinist van de firma Luyten). De bij dit project betrokken fysisch geograaf was M. van Dinter, Senior archeoloog was E. Blom. De directievoerder voor dit project is mevr. J.E.M.F. Bos en S. van der End (The missing link). De contactpersoon bij Van der Weegen Grondbank BV is M. Haans.

Methodiek

Het onderzoek is uitgevoerd conform de KNA 3.2 en het PvE, dat door S. Hornikx, S. van der End en A. Bosman is opgesteld.¹ Dit ontwerp is goedgekeurd door mevr. J. Lubbers - Kluijtmans van de gemeente Hilvarenbeek. Tijdens de opgraving zijn binnen het plangebied zes werkputten aangelegd verdeeld over twee vindplaatsen (1 en 3). De zuidelijk gelegen vindplaats 1 is onderzocht door middel van twee opgravingsputten met een totale oppervlakte van 2364 m². De vindplaats had een taps toelopende vorm met een lengte tussen van 60 en 80 m en een breedte van 21 tot 52 m.

De noordoostelijk gelegen vindplaats 3 is onderzocht door middel van vier werkputten met een totaal oppervlakte van 3808 m². De vindplaats had een nagenoeg rechthoekige vorm (de westelijke zijde maakte een kromming) en had afmetingen van 70 bij 35 / 54 m. Aan de zuidoostzijde is de werkput uitgebreid met een rechthoekige werkput van 10 bij 25 m.

De putten zijn machinaal aangelegd met een gladde bak en zonder schaafbak. Tijdens de aanleg van het vlak zijn vondsten per spoor verzameld. Grondsporen zijn direct ingekrast. De vlakken en de stort zijn met behulp van een metaaldetector onderzocht. Vervolgens is het vlak en ieder spoor daarin gefotografeerd en digitaal getekend met de *robotic Total Station*, waarbij om de 5 m een waterpashoogte is bepaald. Alle aangetroffen grondsporen zijn gecoupeerd, voornamelijk met de hand. Alleen enkele omvangrijke sporen zijn machinaal gecoupeerd, waaronder twee potstallen.² De beide potstallen zijn in kwadranten onderzocht, waarbij elk kwadrant gecombineerd met de hand en machinaal is verdiept. Bij deze methode wordt opeenvolgend eerst de bovenlaag met de hand onderzocht op vondstmateriaal, waarna machinaal een dunne laag wordt verwijderd. Deze methode heeft als voordeel dat eventuele sporen in / onder de potstal in het vlak goed zichtbaar worden. Bij het couperen van de sporen zijn vondsten verzameld per vulling. Alle gecoupeerde sporen dieper dan 10 cm zijn getekend op schaal 1:20. Alle structuren en de meest representatieve sporen zijn gefotografeerd. Het restant van de gecoupeerde sporen is vervolgens met de schep of troffel afgewerkt. Van enkele diepere sporen (middenstaanders) met een donkere (humeuze) vulling en van twee potstallen zijn monsters genomen voor archeobotanisch onderzoek.

Er zijn geen extra vlakken aangelegd, aangezien indicaties voor meerdere sporenniveau's ontbraken. Wel is op één locatie de werkput uitgebreid en zijn op twee andere locaties kijkgaten van beperkte omvang gemaakt. Aan de zuidoostzijde van vindplaats 3 is in overleg met de directievoerder besloten tot de aanleg van een uitbreiding met een omvang van 10 bij 25 m. Deze uitbreiding had tot doel om de potstal volledig te kunnen onderzoeken en tevens meer zicht te krijgen op de ligging en oriëntatie van de bijbehorende huisplattegrond. In dezelfde vindplaats is aan de westzijde ter hoogte van een spieker nabij de putwand een uitbreiding gemaakt. Deze uitbreiding had een beperkte omvang en had tot doel om de begrenzing van de sporen vast te stellen. In vindplaats 1 is ter hoogte van een sporencluster aan de zuidoostzijde van de vindplaats een uitbreidingsvlak aangelegd. Dit uitbreidingsvlak was eveneens beperkt van omvang en had tot doel de begrenzing van de sporen vast te stellen.

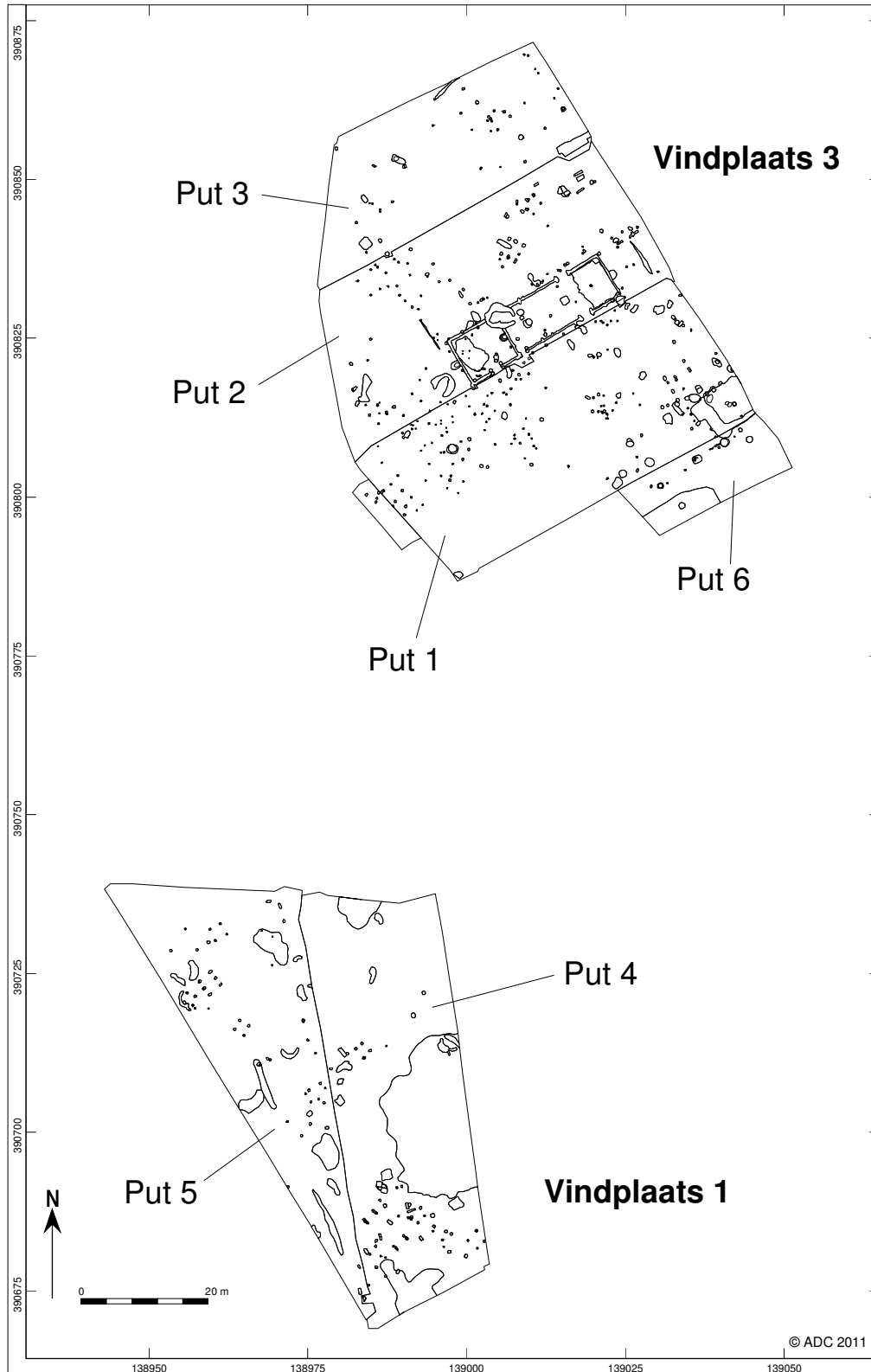
In beide vindplaatsen zijn de profielen gedocumenteerd (gefotografeerd en getekend op schaal 1:20) en bestudeerd. Aangezien de bodemopbouw amper variatie liet zien, is besloten om in vindplaats 3 de documentatie te beperken tot drie profielkolommen in de noord / zuidprofielen en twee profielkolommen in het westprofiel. In vindplaats 1 is langs de oostzijde een volledig lengteprofiel aangelegd ter hoogte van een depressie. Dit profiel is fotografisch vastgelegd en gedocumenteerd door middel van drie profielkolommen. Ook het westelijke profiel is gedocumenteerd door middel van twee profielkolommen. De bodemopbouw en de profielkolommen zijn beschreven door een fysisch geograaf.

¹ PvE opgraving Biest-Houtakkers, 2011, PvE nummer 1521 dd 5 juli 2011.

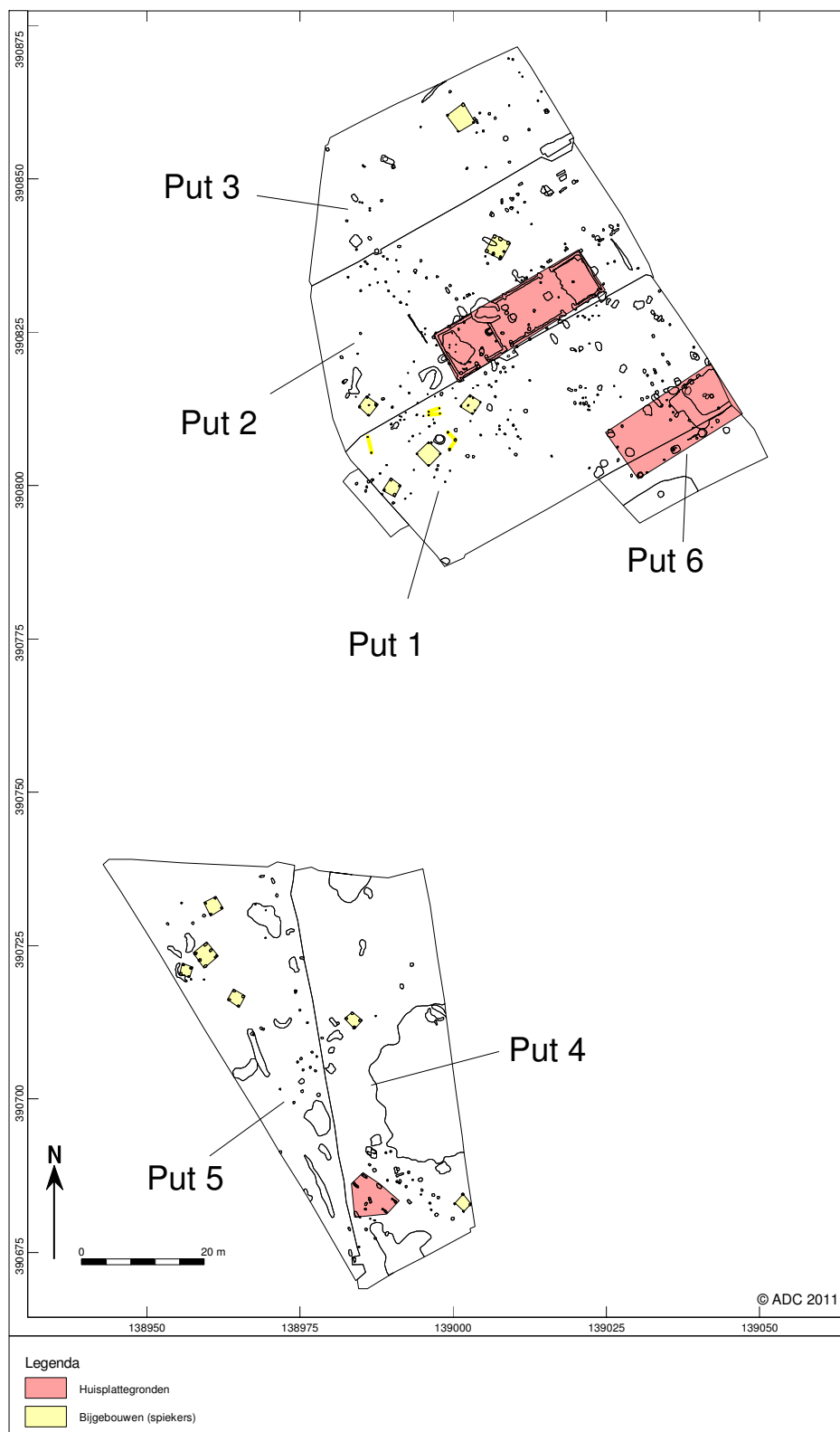
² Onder een potstal wordt een verdiept stalgedeelte binnen een boerderij verstaan.

Overzichtstekeningen

Afb. 1. Het puttenplan met sporenvlak.

Afb. 2. Sporenvlak met de voorlopige interpretatie van de structuren

Afb. 3. Voorlopige interpretatietekening van de structuren in vindplaats 1

Afb. 4. Voorlopige interpretatietekening van de structuren in vindplaats 3

Resultaten van het veldonderzoek

Vindplaats 1

Op basis van het vooronderzoek werd in vindplaats 1 mogelijk een huisplattegrond en spieker(s) uit de IJzertijd verwacht. Tijdens de opgraving bleek deze verwachting gegrond. In totaal zijn 112 sporen gedocumenteerd, waarvan een deel is vervallen aangezien bleek dat de sporen recent of natuurlijk van aard waren. Voor een groot deel bleken de sporen te bestaan uit paalsporen die deels te relateren waren aan structuren. Zo kwamen verspreid door de vindplaats zes spiekers voor en lag aan de zuidzijde vermoedelijk een huisplattegrond. De spiekers waren vier- en zespalig. Van de vermoedelijke huisplattegrond werden ondermeer drie staanders teruggevonden. Kort nabij de huisplattegrond lag een kuil die bij het vooronderzoek al werd aangetroffen en geïnterpreteerd is als een silo.

De natuurlijke sporen bestonden uit meerdere boomvallen en een depressie aan de oost- en zuidzijde van het onderzoeksterrein.

Vindplaats 3

Het vooronderzoek had aangetoond dat ter hoogte van vindplaats 3 een nederzettingsterrein uit de Romeinse tijd verwacht kon worden. Ook deze verwachting bleek tijdens de opgraving gegrond. In de vindplaats zijn iets meer dan 400 sporen gedocumenteerd waarvan evenals bij vindplaats 1 een deel is vervallen aangezien die sporen recent dan wel natuurlijk waren. Eveneens als bij vindplaats 1 bleek een groot deel van de sporen te bestaan uit paalsporen. Deze paalsporen waren te relateren aan twee huisplattegronden en enkele spiekers. De beide huisplattegronden behoren tot het type potstalboerderij. De centraal in de vindplaats gelegen potstal boerderij was fraai bewaard gebleven. Van de circa 27 m lange en bijna 8 m brede huisplattegrond waren naast de middenstaanders nog de wandgreppels bewaard gebleven. De huisplattegrond had een noordoost tot zuidwest oriëntatie met een potstal aan de oostzijde. De potstal is onderzocht in kwadranten. Aan de westzijde van de plattegrond was een “vuile laag” aanwezig die vermoedelijk is ontstaan door indrukking.

Aan de zuidoostzijde van het onderzoeksterrein lag een tweede potstalboerderij die echter minder goed bewaard was gebleven. Van de plattegrond resteerden enkele staanders en de potstal. De begrenzing van de huisplattegrond viel aan de oostzijde net buiten het onderzoekgebied. De huisplattegrond is minimaal 20 m lang geweest en was ca. 9 m breed. De oriëntatie (noordoost tot zuidwest) was gelijk aan de andere potstalboerderij. Ook deze potstal is in kwadranten onderzocht.

Behalve de beide huisplattegronden werden er enkele spiekers en palenclusters aangetroffen rondom de huisplattegronden.

Voorstel tot uitwerking en specialistisch onderzoek

Sporen en structuren

In de rapportage zullen de aangetroffen structuren verder uitgewerkt worden, waarbij elke structuur beschreven zal worden op ondermeer vorm, type, ligging en datering. Daarbij zal getracht worden een relatie te leggen met het landschap.

Vondstmateriaal

Verspreid over de beide vindplaatsen is vondstmateriaal verzameld uit verschillende sporen en structuren. Dit vondstmateriaal bestaat voor een groot deel uit aardewerk (341 stuks). Daarnaast is bouwmateriaal (13 stuks), hutteleem (64 stuks), metaal (7stuks) en natuursteen (71 stuks) verzameld. Het aardewerk zal door de specialist gedetermineerd worden op type, vorm / functie en datering, evenals, voor zover mogelijk het bouwmateriaal. Het hutteleem kan niet verder gedetermineerd worden. Het metaal is door een specialist gescand. Van de 7 metalen bleken drie voorwerpen geschikt voor determinatie en conservering. Deze voorwerpen betreffen drie fibulae, waarvan twee (VNR 34) afkomstig uit de meest zuidelijk gelegen potstal en één uit de centraal gelegen potstal (Vnr42). De overige metaalvondsten zijn recent (Vnr35 en 36) of inhoudelijk niet relevant (twee spijkers, Vnr 34 en 72).

Het natuursteen zal gedetermineerd worden op bewerkt en onbewerkt materiaal. Het bewerkte natuursteen zal gedetermineerd worden.

Vondsttotalen		
INHOUD	Totaal aantal	Totaal gewicht
Aardewerk gedraaid	233	4871,5
Aardewerk handgevormd	108	1246,4
Bouwmateriaal	13	566,9
Hutteleem	64	706,4
Metaal	7	106,9

Vondsttotalen		
INHOUD	Totaal aantal	Totaal gewicht
Natuursteen (vuursteen)	1	12,1
Natuursteen	70	3910,2

Botanische monsters

Om meer zicht te krijgen op ondermeer landschapsgebruik en voedselpatronen zijn uit verschillende contexten botanische monsters verzameld. Doorgaans is de conservering van organische resten op de Brabantse zandgronden slecht. Vandaar dat alleen sporen bemonsterd zijn waar nog zichtbaar een donkere vulling aanwezig was en die daarmee het meest “kansrijk” zijn op de aanwezigheid van organisch materiaal. Ter selectie zijn de beide potstallen bemonsterd, enkele middenstaanders van de potstalboerderijen en enkele losse kuilen. Van de potstallen is per kwadrant en per laag een monster genomen. Van de zuidelijk gelegen potstal zijn in totaal 9 monsters verzameld, van de centraal gelegen potstal 4 monsters. Tevens is de zuidelijk gelegen potstal bemonsterd door middel van een pollenbak. Deze pollenbak is geslagen door twee vullagen van de potstal. Geadviseerd wordt om van elke laag van de potstal twee monsters te waarderen (top en basis), vier pollenmonsters in totaal. Van de zuidelijk gelegen potstal is één middenstaander bemonsterd (Vnr 50), van de centraal gelegen potstal twee middenstaanders (Vnr 68 en 69). Behalve de sporen behorende tot de huisplattegronden zijn twee losse sporen bemonsterd (Vnr 44 en 81).

Geadviseerd wordt om alle 13 botanische monsters van beide potstallen te waarderen, evenals de pollenbak van de zuidelijk gelegen potstal (4 pollenmonsters in totaal). Tevens wordt geadviseerd om de drie monsters uit de middenstaanders van beide potstallen te waarderen. Geadviseerd wordt om de beide monsters uit de losse sporen niet te waarderen, omdat de datering en relatie tot de omliggende erven niet duidelijk is.

Er wordt geadviseerd om een brede selectie aan monsters te waarderen om een zo goed mogelijke selectie te kunnen maken van de monsters die het meest geschikt zijn voor een verdere analyse.

OPGR_ID	Vondstnr	Put	Vlak	Vak	Spoor	Vulling	Segment	Inhoud	Monster	Verzamel	Opmerking
HILK-11	90	2	1		50	1	1		MZ	TROF	
HILK-11	81	3	1		37	1			MHK	TROF	
HILK-11	69	2	1		2	4			MZ	TROF	
HILK-11	44	2	1		96	2			MHK	TROF	
HILK-11	64	1	1		150	2	1		MZ	TROF	
HILK-11	61	1	1		150	1	4		MZ	TROF	
HILK-11	57	1	1		150	2	3		MZ	TROF	
HILK-11	50	1	2		179	1			MZ	TROF	
HILK-11	63	1	1		150	1	1		MZ	TROF	
HILK-11	94	2	2		150	3			MZ	TROF	
HILK-11	92	2	1		50	1	3		MZ	TROF	
HILK-11	91	2	1		50	1	2		MZ	TROF	
HILK-11	58	1	1		150	1	2		MZ	TROF	
HILK-11	68	2	1		146	4			MZ	TROF	
HILK-11	56	1	1		150	1			MP	TROF	Pollenbak
HILK-11	59	1	1		150	2	3		MZ	TROF	
HILK-11	62	1	1		150	2	4		MZ	TROF	
HILK-11	60	1	1		150	1	3		MZ	TROF	
HILK-11	93	2	1		50	1	4		MZ	TROF	

Selectie voor deponering

Van het vondstmateriaal wordt geadviseerd om het bouw materiaal en het onbewerkt natuursteen af te stoten. Van de 7 metalen voorwerpen zijn vier geselecteerd om af te stoten. Deze vier voorwerpen zijn

recent (Vnr35 en 36) of inhoudelijk niet relevant (twee spijkers, Vnr 34 en 72). Tot slot wordt geadviseerd om geen monsters te deponeren.

Het overige vondstmateriaal zal conform de richtlijnen gedeponeed worden.